

KOHTUMÄÄRUS

Kohus	Tallinna Ringkonnakohtus
Kohtukoosseis	Neve Uudelt, Villem Lapimaa, Imbi Sidok-Toomsalu
Määruse tegemise aeg ja koht	19.03.2024, Tallinn
Kohtuasja number	2-23-18293
Kohtuasi	Tallinna linna (Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti kaudu) avaldus Ilja Umovi suhtes tahtest olenematu psühhiaatrilise ravi kohaldamiseks
Vaidlustatud kohtulahend	Harju Maakohtu 08.02.2024 määrus
Kaebuse esitaja ja liik	Ilja Umovi määruskaebus
Menetlusosalised ja nende esindajad ringkonnakohtus	Avaldaja Tallinna linn (Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti kaudu), lepinguline esindaja Raimo Saadi Puudutatud isik Ilja Umov (isikukood 39111020232), riigi õigusabi korras määratud esindaja vandeadvokaat Mariann Tusti Sihtasutus Põhja-Eesti Regionaalhaigla (registrikood 90006399), lepinguline esindaja Kaire Adamssoo
Menetluse liik	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

- 1. Tühistada Harju Maakohtu 08.02.2024 määrus ja teha uus määrus, millega jätta Tallinna linna avaldus rahuldamata.**
- 2. Rahuldada Ilja Umovi määruskaebus.**
- 3. Jätta menetluskulud maa- ja ringkonnakohtus Eesti Vabariigi kanda.**

Edasikaebamise kord ja kohtu selgitused

Määruse peale võib Riigikohtule esitada määruskaebuse 15 päeva jooksul alates määruse kättetoimetamisest.

Määruskaebemenetluses võib menetlusosaline Riigikohtus menetlustoiminguid teha ning avaldusi ja taotlusi esitada ise või advokaadi vahendusel. Kui menetlusosaline taotleb määruskaebuse esitamiseks menetlusabi, tuleb kaebetähtaja kestel lisaks menetlusabi taotlusele esitada ka määruskaebus.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

Avaldus ja selle aluseks olevad asjaolud

1. Tallinna linn (Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti kaudu) (avaldaja) esitas 02.02.2024 Harju Maakohtule avalduse Ilja Umovi (puudutatud isik) suhtes tahtest olenematu psühhiaatrilise ravi kohaldamiseks kolmeks kuuks.

2. Avalduse kohaselt on Harju Maakohtu 01.01.2024 ja 03.01.2024 määrustega siinses asjas kohaldatud esialgset õiguskaitset. Maakohus on kohaldanud puudutatud isiku suhtes tahtest olenematut vältimatut psühhiaatrilist ravi kuni 08.02.2024. Sihtasutus Põhja-Eesti Regionaalhaigla (PERH) on esitanud avaldajale taotluse, millest nähtuvalt on vajadus tahtest olenematu ravi jätkamiseks orienteeruvalt kuni kolmeks kuuks.

3. Psühhiaatrite Helen Marie Sarapi, Katrin Eino ja Triin Olde 31.12.2023 arvamuse järgi viibib puudutatud isik PERH-i psühhiaatrikliinikus ravil viiendat korda. Puudutatud isik haigestus 2014. a, kui tal diagnoositi *bipolaarne meeleoluhäire, psühhootiliste sümptomitega mania* (F31.2). Järgneva kuue aasta jooksul ei vajanud puudutatud isik haiglaravi, jätkates ambulatoorselt talle määratud toetusraviga. 2020. a vajas puudutatud isik seisundi ägenemise tõttu statsionaarset ravi kahel korral – peamiseks sümptomiteks olid pingetunne ja meeleolukõikumised alates rahutusest kuni depressiooni ja elutüdimismõtteni. Seejärel jätkas puudutatud isik talle määratud toetusraviga. Viimati viibis puudutatud isik haiglaravil 01.10.2023–08.11.2023, olles kutsunud endale ise kiirabi, kuna tal olid jälitusluulumõtted ja luululised tajuelamused. Psühhiaatrikliinikus ravil viibides oli puudutatud isik pikalt pingeseisundis ja kõrgenenud konfliktivalmiduses. Ravi foonil puudutatud isiku seisund stabiliseerus ning psühhosüümptomid ja emotsionaalne pinge taandusid.

21.11.2023 ei ilmunud puudutatud isik aga plaanilisele haiglaravijärgsele visiidile. Digiloost nähtuvalt tegi puudutatud isik 28.12.2023 kiirabile väljakutse, kaevates rindkerevalu. Kiirabikaardi järgi oli puudutatud isik emale külla läinud ning brigaadi saabudes karjus ema peale, kõneles kiirelt ja seosetult ohust oma elule ja soovis kiirabilt unerohku. 30.12.2023 toimetas kiirabi puudutatud isiku politsei saatel psühhiaatrikliiniku valvetuppa. Häirekeskusesse tegid väljakutse naabrid, kelle väitel käis puudutatud isik majaanike uste taga, ähvardas kõik maha lüüa ja maja põlema panna ning löhkus koridoris mööblit. Kiirabi kirjeldas trepikoda ja puudutatud isiku korterit segamini pekstuna. Puudutatud isik karjus ning keeldus koostööst. Valvetoas puudutatud isikuga sisulist kontakti saavutada ei olnud võimalik: ta oli rahutu ja hirmunud, kõneles seosetult kahjustamisest, jälitamisest ja sundimisest, ütles üksikuid sõnu („vesi”, „tuli”), žestikuleeris elavalt ja soovis põgeneda. Puudutatud isik vajas enda ja ümbritsevate isikute ohutuse tagamiseks mehaaniliste ohjeldamise meetmete rakendamist.

Ekspertiarvamus

4. Maakohus määras puudutatud isiku seisundi väljaselgitamiseks ekspertiisi, mille tegi 03.02.2024 psühhiaater Kai Konsap (psühhiaater). Vastavalt ekspertiisiaktile nr 7.1-3/58 oli puudutatud isiku enesetunne vestluse ajal hea. Puudutatud isik orienteerus ajas, kohas ja enese isikus, kuid mitte käimasolevas situatsioonis. Kontakt puudutatud isikuga oli piisav, kuid oma psühhiaatrilisi häireid püüdis ta normaliseerida. Meelepetteid puudutatud isik ei avaldanud. Puudutatud isik avaldas paranoilist luulu oma vanemate ja oma viimase töökoha suhtes. Samuti oli puudutatud isik veendunud, et teda jälitatakse poodides ja tänaval, seostades seda Eesti riigi poolse huviga. Puudutatud isik oli vestluse ajal pinges ja muutlikus meeleolus. Vanematest rääkides muutus puudutatud isik vihaseks, tõstis häält ja karjus. Hiljem olid puudutatud isikul

pisarad silmis. Puudutatud isiku mälu ja intellekt on eksperdi hinnangul korras. Haiguskriitika puudutatud isikul eksperdi hinnangul puudub ja puudutatud isiku viimase aasta seisundit vaadeldes on tema luulusüsteem laienenud – sellesse on haaratud vanemad, politsei, meditsiinisüsteem ja Eesti riik. Luulumõtted on püsinud ka ajal, mil tema meeleolu on normaalne. Puudutatud isik on emotsionaalselt segaseisundis – tema afekt on muutlik (vihast härdameelsuseni).

5. Psühhiaater diagnoosis puudutatud isikul *segatüüpi skisoafektiivse häire* (F25.2). Psühhiaatri hinnangul on puudutatud isikul raske psüühikahäire, mis piirab tema võimet oma käitumisest aru saada või seda juhtida. See avaldub luulumõtetes, millest tulenevalt ta ei suuda oma käitumist kontrollida. Puudutatud isik on psüühikahäire tõttu ohtlik iseendale (luulumõtete tõttu võib ta sattuda abitusse olukorda; samuti on ta avaldanud lähedastele suitsiidimõtteid). Puudutatud isik on oma psühhootiliste elamuste tõttu ohtlik ka ümbritsevatele inimestele, eriti oma vanematele, kelle suhtes ta näitab üles leppimatut viha. Psühhiaatri hinnangul ei ole puudutatud isiku suhtes võimalik kohaldada muud psühhiaatrilist abi kui tahtest olenematu haiglaravi, kuna isik ise ei pea ennast haigeks ja seetõttu ei pea ta ka ravimite võtmist põhjendatuks.

Puudutatud isiku seisukoht

6. Puudutatud isiku riigi õigusabi korras määratud esindaja vandeadvokaat Mariann Tusti 06.02.2024 seisukoha järgi kohtus esindaja puudutatud isikuga psühhiaatrikliinikus. Puudutatud isik ei pea ravi jätkamist haiglas vajalikuks. Puudutatud isik selgitas, et tema haiglasse sattumine oli mitmete väärarvamuste tagajärg. Tal on probleemid vanematega ja ta pole rahul nende sekkumisega tema eraellu. Puudutatud isik kinnitab, et tal on hea kontakt oma raviarsti Jekaterina Kressiga. Puudutatud isik leiab, et ta vajaks rohkem psühholoogilist nõustamist, nagu ka paljud teised, kes on pärit katkistest perekondadest. Ta on küll vahel kuri, kuid see on põhjustatud ebaõiglasest haiglasse paigutamisest. Puudutatud isik on seisukohal, et ta pole ohtlik endale ega teistele ega vaja statsionaarset ravi.

Puudutatud isiku riigi õigusabi korras määratud esindaja leiab, et puudutatud isiku psühhiaatriaiglasse paigutamiseks tema tahte vastaselt puudub alus. Isiku kinnisesse asutusse paigutamiseks peab olema täidetud isiku ohtlikkuse kriteerium. Puudutatud isiku tulevikuplaanid on ebajärjekindlad, kuid mitte teda ohustavad. Samuti ei saa konflikt vanematega olla aluseks isiku paigutamiseks kinnisesse asutusse – seda enam, et konflikti põhjused võivad peituda sügavamal ja olla põhjustatud lapsepõlves kogetust. Suitsiidimõtteid ei ole puudutatud isik esindajale teadaolevalt ravil viibimise ajal avaldanud. Isiku tahtevastaselt psühhiaatriaiglasse ravile paigutamiseks peaks tema ohtlikkus olema reaalne, mitte oletuslik. Samuti ei ole tuvastatud, et ravi on võimalik ainult haiglas. Puudutatud isik on esindajale korduvalt avaldanud, et ta soovib ravi kodus jätkata ja soovib, et talle kirjutataks välja vajalikud ravimireseptid.

Ära kuulamine

7. Maakohus kuulas puudutatud isiku 07.02.2024 psühhiaatrikliinikus ära. Puudutatud isiku meeleolu oli ära kuulamisel muutlik: kord oli ta kuri ja ärritunud, siis härdameelne ja emotsionaalne. Vestluse alguses avaldas puudutatud isik, et tal on kõik korras ja ta ei vaja haiglas viibimist, kuid hiljem ütles, et ta mõtted on vahepeal korrast ära ja et ta vajab ravimeid. Puudutatud isik avaldas kahtlustusi seoses sellega, et ta elu võib olla ohus, kuna tal oli ligipääs paljudele andmetele ja süsteemidele ning et paljud isikud tööl teavad tema aadressi.

8. Maakohus kuulas 07.02.2024 ära puudutatud isiku raviarsti Jekaterina Kressi. Raviarst märkis, et tal on kahtlus, et puudutatud isik ei ole korralikult ravimeid võtnud, mistõttu edaspidi jälgitakse teda kliinikus tähelepanelikumalt. Samuti märkis arst, et puudutatud isikule määratud ravi puhul on oluline, et ravimeid võetaks regulaarselt, vastasel juhul peab ravikuuriga otsast peale hakkama. Ravikuuri poolelijätmine võib ohustada tervist ka muul viisil, kuna ravi katkestamisega võib kaasneda immuunsuse langus ja infektsioonide risk.

9. Maakohus kuulas 07.02.2024 telefoni teel ära puudutatud isiku ema, Valentina Umova. Ema sõnul sai puudutatud isik vahepeal ravimite võtmisega hästi hakkama, muu hulgas reguleeris ta ise vastavalt vajadusele ravimite koguseid. Ema avaldas, et puudutatud isikul on viimasel ajal palju paranoilisi mõtteid, mida varem ei ole selliselt olnud (näiteks mure varastamise, rahakoti ja passi pärast). Ema arvates ei ole puudutatud isik praeguses seisundis suuteline ise ravimeid võtma ja reguleerima, kuna ta arvab, et on terve ja ei vaja ravi. Ema arvas, et puudutatud isiku ravi kas ei mõju või ta ravimeid ei võta, sest ravimeid võttes ei ole puudutatud isik selliselt varem käitunud. Ema märkis, et puudutatud isiku auto on avariiline.

Maakohtu määrus ja põhjendused

10. Harju Maakohtu 08.02.2024 määrusega avaldus rahuldati, puudutatud isik paigutati tema tahte vastaselt psühhiaatriaiglasse talle haiglaravi kohaldamiseks kolmeks kuuks kuni 08.05.2024 ning puudutatud isiku suhtes kohaldati psühhiaatriaiglasse paigutamise ajal tahtest olenematut psühhiaatrilist haiglaravi, sh vajadusel tahtevastast ravimite manustamist. Maakohus määras, et tahtest olenematu psühhiaatriline ravi tuleb lugeda lõpetatuks 08.05.2024 või mõnel eelneval päeval, kui raviasutus on teinud otsuse tahtevastase ravi lõpetamiseks seoses kinnisesse asutusse paigutamise eelduste ära langemisega. Maakohus jättis menetluskulud riigi kanda.

11. Maakohtu määruse põhjenduste kohaselt on psühhiaatrilise abi seaduse (PsAS) § 11 lg-s 1 sätestatud eeldused puudutatud isiku tema tahtest olenemata psühhiaatrilise abi korras ravile paigutamiseks täidetud. PsAS § 11 lg 1 kohaselt võetakse isik tema enda või tema seadusliku esindaja nõusolekuta vältimatu psühhiaatrilise abi korras ravile haigla psühhiaatriaosakonda või jätkatakse ravi, tema tahtest olenemata, kui isikul on raske psüühikahäire, mis piirab tema võimet oma käitumisest aru saada või seda juhtida; haiglaravita jätmisel ohustab isik psüühikahäire tõttu iseenda või teiste elu, tervist või julgeolekut; ja muu psühhiaatriline abi ei ole küllaldane.

11.1. Puudutatud isikul on raske psüühikahäire. Psühhiaatri eksperdiarvamuse järgi on puudutatud isikul *segatüüpi skisoafektiivse häire* (F25.2), mis piirab tema võimet oma käitumisest aru saada ja seda juhtida. Puudutatud isikul on luulumõtted ja suutmatus sellest tulenevalt oma käitumist kontrollida. Maakohus on esitatud tõendite ja 07.02.2024 ära kuulamise põhjal veendunud, et puudutatud isiku võime enda käitumisest aru saada ja seda juhtida on tema raske psüühikahäire tõttu piiratud.

11.2. Haiglaravita jätmisel ohustab puudutatud isik psüühikahäire tõttu iseenda või teiste elu, tervist või julgeolekut. Puudutatud isiku käitumine enne psühhiaatriaosakonda suunamist viitas ebaadekvaatse psühhootilise käitumise süvenemisele. Psühhhoosis olles oli puudutatud isiku käitumine ebaadekvaatne ja ettearvamatu. Psühhiaatrid leidsid, et puudutatud isiku luulumõtetest ajendatud käitumine võinuks olla ohtlik ka teda ümbritsevatele inimestele, sh oma vanematele, kelle suhtes on puudutatud isik eriliselt suurt negatiivsust üles näidanud. Ka puudutatud isiku ema ütles, et viimasel külaskäigul tundis ta end ohustatuna. Puudutatud isiku käitumine näitas, et seisundi halvenedes võib ta vajada mehaanilisi ohjeldamismeetmeid. Samuti omab puudutatud isik autot, millega ta tegi vahetult enne haiglasse toimetamist avarii. Kuna psüühikahäire tõttu on puudutatud isiku meeoleu ja keskendumine häiritud, ohustaks

puudutatud isik ennast ja teisi, kui asuks taas autot juhtima. Puudutatud isik on avaldanud ka suitsiidimõtteid, öeldes emale, et järgmisel sünnipäeval teda tõenäoliselt pole, kuid pehmedades oma öeldut sellega, et ta võib elu kaotada ka näiteks libedal teel libisedes ja pead ära lüües.

11.3. Muu psühhiaatrilise abi osutamine puudutatud isikule ei oleks küllaldane. Puudutatud isiku raviarsti ja eksperdi arvamuse ning muude kogutud tõendite pinnalt saab järeldada, et puudutatud isikul ei ole adekvaatset haiguskriitikat ega teadlikku ravisoostumust. Maakohtu hinnangul on pigem kindel kui tõenäoline, et puudutatud isik ei suuda haiglaravi väliselt ise ravimite võtmisega hakkama saada.

Määruskaebus

12. Puudutatud isik esitas määruskaebuse, milles palub maakohtu määrus tühistada ja vabastada ta viivitamatult kinnisest asutusest.

Puudutatud isik leiab, et ta on võimeline jätkama ravi ambulatoorselt. Emotsionaalne käitumine, millele tema haiglasse paigutamise põhjendusena viidatakse, on puudutatud isiku hinnangul tingitud pigem pikemaajalisest pingelisest perekondlikkust suhtest kui haigusseisundist. Sellist ohtlikkust endale või teistele, mis tingiks korduvat kinnisesse asutusse paigutamist, puudutatud isiku käitumises ei ole. Puudutatud isik ei ole haiglas viibides kedagi rünnanud, midagi lõhkunud ega olnud suitsiidne.

Avaldaja ja PERH-i seisukohad määruskaebuse kohta

13. Avaldaja 20.02.2024 seisukoha järgi ei ole vaidlustatud määruse tühistamiseks alust. Puudutatud isikul on raske psüühikahäire, tal puudub haiguskriitika ja tema ravisoostumus on puudulik. Püsib oht, et väljaspool haiglat võib puudutatud isik haiguslike elamuste tõttu käituda impulsiivselt ja agressiivselt, olles seeläbi ohtlik nii endale kui teda ümbritsevatele inimestele.

14. PERH-i 21.02.2024 seisukoha järgi on vaidlustatud määrus põhjendatud ja puudutatud isiku tahtest olenematu ravi jätkamine on vajalik. Puudutatud isik on psüühikahäirest tulenevalt ohtlik eeskätt iseendale ning ohustab ka teiste, eeskätt oma vanemate turvalisust. Puudutatud isik on jätkuvalt paranoiline oma vanemate suhtes. Haiglaravi ajal käitus ta nendega verbaalselt agressiivselt, sõimas ebatsensuurselt ja avaldas, et vanemad on tema terviseprobleemides süüdi. Puudutatud isik on avaldanud paranoilist luulu ka oma endise tööandja suhtes. Vestlustel raviarsti ja psühholoogiga avaldab ta jätkuvalt luulumõtteid. Puudutatud isik on haiglaravi ajal korduvalt väljendanud suitsiidimõtteid ja lootusetusetunnet. Ta on öelnud: „Kui ma suren, pole see üldse tähtis, keegi ei hooli. Teie ka unustate mind kohe. Inimesi usaldada ei saa.” Ambulatoorselt ei ole võimalik puudutatud isiku ravi korraldada, kuna tema haiguskriitika ja ravisoostumus on puudulikud.

Menetluse edasine käik

15. Maakohus jättis määruskaebuse rahuldamata ja edastas selle tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 663 lg 5 alusel läbivaatamiseks ringkonnakohtule.

16. Ringkonnakohus palus PERH-il täpsustada oma seisukohta puudutatud isiku ohtlikkuse kohta tema enda või teiste elule, tervisele või julgeolekule.

16.1. PERH-i 11.03.2024 seisukoha järgi on puudutatud isik ohtlik iseendale ja teistele. Eeskätt ohustab puudutatud isik oma vanemate turvalisust. Ta on vanemate suhtes paranoiline ja arvab, et vanemad on tema terviseprobleemides süüdi. Puudutatud isik on öelnud: „Elu oleks kergem, kui neid poleks üldse.” Puudutatud isik käitub vanematega agressiivselt. Vanematest rääkides

kasutab ta ebatsensuurseid sõnu, tõstab häält ja ärritub. Isa kohta on puudutatud isik korduvalt avaldanud, et isa peab talle tänulik olema, et ta teda ära ei tapnud ja „lubab tal elada”.

16.2. Puudutatud isik on avaldanud paranoilist luulu ka oma eelmise tööandja suhtes. Ta arvab jätkuvalt, et tööl tekkis oht tema elule ja ta pidi seetõttu töölt lahkuma. Puudutatud isik on ravi ajal korduvalt avaldanud, et Eestis ta enam töötada ei tohi ja peab otsima tööd välismaal.

16.3. Vestlustel raviarsti ja psühhiaatriga avaldab puudutatud isik luulumõtteid PERH-i psühhiaatrikliiniku kohta. Ta kardab, et ta pannakse terveks eluks vanglasse või ravile. Selgitusi ta ei kuula, vaid avaldab, et tema jaoks tehakse siis mingi uus seadus, mis lubab teda terve elu kinni hoida. Puudutatud isik kardab oma elu eest, räägib hirmudest vihjamisi: „Kui juhtub, et ma jalutamise ajal komistan ja suren, siis haigla ütleb lihtsalt, et õnnetusjuhtum ja keegi ei huvitu...”

16.4. Puudutatud isik on haiglaravi ajal korduvalt avaldanud suitsiidimõtteid ja lootusetusetunnet. Ta on öelnud: „Pean koheselt minema kuskile, kust keegi mind ei leia, ja kes otsib, kui keegi ei hooli?”

RINGKONNAKOHTU PÕHJENDUSED

17. Ringkonnakohus leiab, et määruskaebus tuleb TsMS § 657 lg 1 p 3 alusel koosmõjus TsMS §-ga 659 rahuldada ja maakohtu määrus tühistada. Ringkonnakohus teeb uue määruse, millega jätab avalduse rahuldamata.

18. Puudutatud isik esitas 08.02.2024 ringkonnakohtule taotluse uue ekspertiisi määramiseks. Taotluse põhjenduste kohaselt ei nõustu puudutatud isik 03.02.2024 teostatud ekspertiisi järeldustega ning leiab, et eksperdik peaks määrama PERH-iga mitteseotud isiku. Ringkonnakohtu hinnangul ei ole uue ekspertiisi korraldamine vajalik. 03.02.2024 teostatud ekspertiisi ja eksperdi järelduste usaldusväärsuses ning objektiivsuses puudutatud isiku diagnoosi osas ei ole alust kahelda. Ringkonnakohus jätab puudutatud isiku taotluse uue ekspertiisi määramiseks seetõttu rahuldamata.

19. Ringkonnakohtu hinnangul on maakohus ebaõigesti kohaldanud PsAS § 11 lg-t 1, kuna PsAS § 11 lg 1 p-s 2 sätestatud eelduse olemasolu ei ole siinsel juhul piisavalt konkreetselt tuvastatud. PsAS § 11 lg 1 järgi võetakse isik tema nõusolekuta vältimatu psühhiaatrilise abi korras ravile haigla psühhiaatriaosakonda või jätkatakse ravi, tema tahtest olenemata, kui on täidetud kõik sama sätte p-des 1–3 nimetatud tingimused: 1) isikul on raske psüühikahäire, mis piirab tema võimet oma käitumisest aru saada või seda juhtida; 2) haiglaravita jätmisel ohustab isik psüühikahäire tõttu iseenda või teiste elu, tervist või julgeolekut; 3) muu psühhiaatriline abi ei ole küllaldane. PsAS § 11 lg 1 p-s 2 nimetatud ohtlikkus tuleb isikule tahtest olenematu ravi kohaldamiseks konkreetselt tuvastada. Eelkõige saab isiku ohtlikkus väljenduda füüsilises ohus tema enda või teiste isikute elule või tervisele, muu hulgas kalduvuses vägivalle või suitsiidile (RKTKm 14.02.2018, 2-15-3662, p 14 teine lõik). Isiku ohtlikkust tuleb hinnata kõrgendatud standardite kohaselt ning ohtlikkust ei saa põhjendada üldise isiku käitumist iseloomustava omadusena, vaid seda tuleb analüüsida konkreetsel juhtumil eraldi ning tuvastada ohtlikkus lähituleviku mõttes väga piiratud ajalise distantsiga (st isik võib kõige lähemas tulevikus muutuda ohtlikuks) ning et isiku ohtlikkus lähitulevikus on pigem kindel kui tõenäoline (RKTKm 14.02.2018, 2-15-3662, p 14 esimene lõik). Ka eksperdiarvamuses ei või piirduda üldise märkusega isiku ohtlikkuse kohta, vaid tuleb põhjendada, milles võib ohtlikkus väljenduda. Samas ei ole eksperdiarvamus isiku ohtlikkuse kohta kohtule siduv (RKTKm 19.02.2014, 3-2-1-155-13, p 39.2).

20. Maakohtu määruse põhjenduste kohaselt on puudutatud isik iseendale ohtlik, kuna tema käitumine enne psühhiaatriaosakonda suunamist viitas psühhootilise käitumise süvenemisele ning näitas, et tema käitumine psühhosis olles on ebaadekvaatne ja ettearvamatu. Maakohus märkis, et puudutatud isik on avaldanud suitsiidimõtteid, öeldes emale, et järgmisel sünnipäeval teda tõenäoliselt pole, kuid pehmedades seda viitega võimalusele kukkuda libedal teel. PERH-i seisukoha järgi avaldab puudutatud isik paranoilist luulu oma endise tööandja suhtes, arvates, et tööil tekkis oht tema elule ja Eestis ta enam töötada ei saa, ning ja psühhiaatriakliiniku suhtes, kartes, et teda hoitakse elu lõpuni haiglas. Samuti on puudutatud PERH-i seisukoha järgi isik väljendanud suitsiidimõtteid ja lootusetusetunnet, öeldes, et keegi ei hooli temast, ning et keegi ei otsiks teda, kui ta kaoks. Ringkonnakohtu hinnangul ei selgu eelnevast, milles konkreetselt väljenduks puudutatud isiku haiglaravita jätmisel PsAS § 11 lg 1 p-s 2 nimetatud ohtlikkus temale endale. Üksnes viide isiku ebaadekvaatsele käitumisele enne haiglasse saabumist ei ole ohtlikkuse tuvastamiseks piisav. Asjaoludest ei nähtu piisava selgusega, et puudutatud isikul oleks praegusel ajal kalduvus vägivalle või suitsiidile. Puudutatud isiku avaldused, et keegi temast ei hooli ning et järgmisel sünnipäeval ei pruugi teda enam olla, ei ole ringkonnakohtu hinnangul kõiki asjaolusid arvesse võttes sellised, mille alusel saaks tuvastada konkreetset ja tegelikku suitsiidikalduvust. Ka puudutatud isiku hirmud seoses Eestis töötamisega ja sellega, et ta jäetakse eluks ajaks haiglasse, võivad olla küll põhjendamatud, paranoilised või luuludest kantud, kuid nendest ei saa järeldada, et isik kujutab ohtu iseenda elule, tervisele või turvalisusele.

21. Piisavalt konkreetselt ei ole tuvastatud ka puudutatud isiku ohtlikkus teiste inimeste elule, tervisele või julgeolekule. Maakohtu määruse põhjenduste kohaselt võib puudutatud isiku luulumõtetest ajendatud käitumine olla ohtlik teda ümbritsevatele inimestele, eeskätt oma vanematele, kelle suhtes puudutatud isik on suurt negatiivsust üles näidanud. PERH-i seisukoha järgi käitub puudutatud isik oma vanematega agressiivselt: vanematest rääkides kasutab ta ebatsensuurseid sõnu, tõstab häält ja ärritub; isa kohta on puudutatud isik korduvalt avaldanud, et isa peab talle tänulik olema, et ta teda ära ei tapnud ja „lubab tal elada”. Ringkonnakohtu hinnangul ei saa eelnevalt kirjeldatud verbaalselt ähvardavat ja ebaviisakat käitumist pidada otseseks ohuks puudutatud isiku vanemate elule, tervisele või turvalisusele. Asjas esile toodud asjaoludest nähtub, et puudutatud isik ei ela oma vanematega koos, mistõttu vanematel on tõenäoliselt võimalik puudutatud isiku ebasobiva käitumise talumisest hoiduda.

22. Maakohus viitas isiku ohtlikkuse hindamisel ka asjaolule, et puudutatud isik omab autot, ja leidis, et kuna puudutatud isiku meeleolu ja keskendumine on psüühikahäire tõttu häiritud, ohustaks ta ennast ja teisi, kui asuks taas autot juhtima. Ringkonnakohtu hinnangul ei ole kaalutlus, et puudutatud isik ei peaks saama tema keskendumisvõime võimalike häirete tõttu autot juhtida, piisav puudutatud isiku ohtlikkuse tuvastamiseks PsAS § 11 lg 1 p 2 tähenduses. Kui puudutatud isiku tervislik seisund ei vasta juhtimisõiguse omamiseks vajalikele nõuetele, on kohane abinõu puudutatud isiku juhtimisõiguse peatamine. Liiklusseaduse (LS) § 101 lg 6 p 2 järgi tuleb mootorsõidukijuhil arsti korraldusel läbida LS § 101 lg-tes 2–5 sätestatud korrast sõltumatult tervisekontroll ka juhul, kui arstliku läbivaatuse käigus selgub, et juhi terviseseisund ei vasta kehtestatud tervisenõuetele.

23. Maakohtu määruse põhjendustes ning PERH-i 11.03.2024 seisukohas on täiendavalt märgitud, et puudutatud isikul ei ole adekvaatset haigus kriitikat ega teadlikku ravisoostumust, ning et puudutatud isik ei suudaks haiglaravi väliselt ise ravimite võtmisega hakkama saada. Ringkonnakohtus märgib, et ainuüksi asjaolu, et inimene ei suuda iseseisvalt ravimeid võtta, ei tähenda siiski tingimata tema ohtlikkust iseendale või teistele (RKTKm 12.02.2018, 2-15-3662, p 14.1) – ka sellisel juhul tuleks tuvastada, milles konkreetselt isiku PsAS § 11 lg 1 p-s 2 toodud ohtlikkus väljenduks, mida siinsel juhul ei ole tehtud. Samuti ei ole ringkonnakohtu hinnangul asjaolu, et isikul ei ole haigus kriitikat, üheselt tuvastatud. On teada,

et puudutatud isik võttis aastaid iseseisvalt ravimeid. Ära kuulamisel pisendas puudutatud isik oma seisundi tõsidust, kuid samas mõõnis, et tema mõtted ei ole vahel korras ning ta on valmis ravimeid võtma. PERH-i 11.03.2024 seisukoha järgi on puudutatud isik korduvalt väljendanud soovi, et talle antaks ravimite retseptid ning vabastataks haiglast. Puudutatud isiku seisukoha järgi vajaks ta ka rohkem psühholoogilist nõustamist. Ringkonnakohtu hinnangul tuleks siinsel juhul kaaluda võimalusi osutada puudutatud isikule muud psühhiaatrilist abi kui tahtest olenematu haiglaravi.

24. Eeltoodust tulenevalt rahuldab ringkonnakohus määruskaebuse, tühistab maakohtu määruse ja jätab avalduse puudutatud isiku suhtes tahtest olenematu psühhiaatrilise ravi kohaldamise pikendamiseks rahuldamata.

25. Määruse peale võivad määruskaebuse esitada TsMS § 536 lg-s 2 nimetatud isikud ja valla- või linnavalitsus, samuti kinnise asutuse juht.

26. Määruskaebuse menetlemisel kantud menetluskulud jäävad TsMS § 172 lg 3 esimese lause alusel Eesti Vabariigi kanda. Puudutatud isiku riigi õigusabi korras määratud esindaja kulud jäävad riigi kanda. Riigi õigusabi osutanud advokaadi tasutaotluse lahendab ringkonnakohus eraldi määrusega.

(allkirjastatud digitaalselt)